09/01/2022

Η Σμύρνη των Ελλήνων

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Της Ευαγγελίας Κ. Λάππα, Μαθήτριας Γ' Λυκείου

Η Σμύρνη υπήρξε μία από τις σημαντικότερες ελληνικές πόλεις της αρχαίας και της ελληνιστικής εποχής της Μικράς Ασίας, από την ίδρυσή της ως και τα νεώτερα χρόνια. Η ανάπτυξή της σε όλες τις εποχές οφείλεται στη γεωγραφική της θέση, την ενδοχώρα και το λιμάνι της, παράγοντες που την ευνόησαν.

Στην αρχαιότητα ήταν γνωστή ως μια από τις πόλεις που διεκδικούσαν την καταγωγή του Ομήρου. Οι μυθικές παραδόσεις αναφέρουν ότι ιδρύθηκε από την αμαζόνα Σμύρνα ή Σμύρνη ή από τον Θησέα. Οι αρχαιολογικές μαρτυρίες επιβεβαιώνουν το ιστορικό πυρήνα του μύθου. Η πρώτη κατοίκηση της Σμύρνης εντοπίστηκε σε μια μικρή χερσόνησο στη βορειοανατολική ακτή του κόλπου της Σμύρνης, τη γνωστή Μπαϊρακλή, η οποία έχει τον έλεγχο της περιοχής και ήταν ιδιαίτερα ασφαλής, αφού προστατευόταν από την θάλασσα[1].

Η αρχαία αγορά της Σμύρνης

Η αρχαία πόλη ιδρύθηκε από τους Αιολείς το 1.100 π.Χ. Τον 8ο αι. Ίωνες από την Κολοφώνα, παραγκώνισαν τους Αιολείς, εγκαταστάθηκαν στην Σμύρνη και την έκαναν μέρος της Ιωνικής Δωδεκάπολης. Μεγάλη ακμή γνώρισε η πόλη και το λιμάνι της, το Ναύλοχον, κατά τους αρχαϊκούς χρόνους. Στην Αρχαϊκή περίοδο η Σμύρνη, μαζί με τις άλλες αποικίες, όπως η Μίλητος, η Έφεσος, η Τεώς και οι Ερυθρές, ήταν πόλεις-κράτη που διοικούνταν με βάση το αριστοκρατικό σύστημα, με ένα βασιλέα[2]. Σύμφωνα με το Θέογνι (500 π. Χ.), αυτό που κατέστρεψε τη Σμύρνη ήταν η περηφάνια της. Ο Μίμνερμος, καταγόμενος από τη Σμύρνη, έγραψε για τον εκφυλισμό των πολιτών στις μέρες του, καθώς δεν μπορούσαν πια να αντισταθούν στη λυδική προέλαση. Ο Αλυάττης Γ’ (609-560 π.Χ.) κατέκτησε την πόλη και τη λεηλάτησε. Η Σμύρνη ως οικισμός δεν έπαψε να υπάρχει, αλλά ο ελληνικός τρόπος ζωής και η πολιτική ενότητα καταστράφηκαν και η πόλη-κράτος, που εκείνη την περίοδο ξεχώριζε ανάμεσα στα χωριά της περιβάλλουσας υπαίθρου χώρας, αναδιοργανώθηκε η ίδια ως χωριό. Αναφέρεται σε ένα χωρίο του Πινδάρου και σε μια επιγραφή του 388 π. Χ., ωστόσο το μεγαλείο της είχε χαθεί. Ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν αυτός που επανίδρυσε τη πόλη το 334 π. Χ. και επανέφερε την παλιά της αίγλη. Ωστόσο, το σχέδιο αυτό ολοκληρώθηκε από τους διαδόχους του, Αντίγονο (316-301 π. Χ.) και Λυσίμαχο (301-281 π. Χ.), οι οποίοι την

επέκτειναν και την οχύρωσαν. Στην πραγματικότητα ο Λυσίμαχος μετονόμασε την πόλη σε Ευρυδίκη, από την κόρη του, ένα όνομα που η Σμύρνη το διατήρησε έως το 281 π.Χ. Κατά την Ελληνιστική περίοδο διακοσμήθηκε με εξαιρετικά αρχιτεκτονικά έργα, η οποία ξανακτίστηκε στην περιοχή όπου βρίσκεται η σύγχρονη πόλη. Ιδιαίτερα ακμάζουσα περίοδος ήταν το τέλος του 3ου αι. π. Χ., όταν η Σμύρνη πέρασε στη σφαίρα επιρροής των βασιλέων της Περγάμου. Ωστόσο, το 197 π. Χ. η πόλη ξαφνικά αποστάτησε από το βασιλιά Ευμένη της Περγάμου και στράφηκε για βοήθεια στη Ρώμη μαζί με τη Λάμψακο και την Αλεξάνδρεια Τρωάδα. Η τελευταία άδραξε την ευκαιρία και, όταν οι ρωμαϊκές κοόρτεις στάλθηκαν στη Μικρά Ασία, η πόλη χρησιμοποιήθηκε ως προπύργιο για την ανατολική εξάπλωση της Ρώμης εξαιτίας του εξαιρετικού φυσικού λιμανιού της. Έκτοτε παρέμεινε πιστή σύμμαχος της Ρώμης. Η Ρωμαϊκή περίοδος για τη Σμύρνη ήταν σημαντική από πολλές απόψεις. Μετά την ίδρυση της επαρχίας της Μ. Ασίας θεωρήθηκε μητρόπολη: εκεί διοργανώνονταν περιοδικά δικαστήρια και πραγματοποιούνταν συχνές επισκέψεις του κυβερνήτη. Εξακολούθησε να παρέχει βοήθεια στο ρωμαϊκό στρατό πολλαπλώς. Μέσω μιας σειράς αυτοκρατορικών δωρεών και τοπικών ευεργεσιών, το 2ο αιώνα η ομορφιά της πόλης ανταγωνιζόταν εκείνη της Εφέσου και της Περγάμου και μερικοί μάλιστα θεωρούσαν τη Σμύρνη «την πιο όμορφη πόλη της Ασίας».

Η Σμύρνη των βυζαντινών χρόνων (7ος – 15ος αιώνας μ.Χ.) – Πηγή:

Κατά του πρώιμους βυζαντινούς χρόνους, συνέχισε να είναι μια σημαντική πόλη, όμως μεγάλη ακμή, γνώρισε και κατά τους μέσους βυζαντινούς χρόνους. Ανέπτυξε αξιόλογη εμπορική κίνηση κι οικονομική ζωή, γεγονός που προκάλεσε πολλές πειρατικές επιδρομές. Το 1084 κυριεύθηκε από τους Σελτζουκίδες[3] και το 1092 από τον πειρατή Τσαχά. Ανακαταλήφθηκε από τον Ιωάννη Κομνηνό[4], κατά την διάρκεια της βασιλείας του οποίου (1118 -1143) ανακαινίστηκε και επισκευάστηκε το φρούριο του Πάγου. Από το 1204 – 1261 η Σμύρνη, βρισκόταν στην επικράτεια

της αυτοκρατορίας της Νίκαιας. Το 1261 Γενουάτες έμποροι εγκαταστάθηκαν στην πόλη. Κατά την διάρκεια του 14ου αι. η πόλη βρισκόταν άλλοτε υπό την κυριαρχία των Λατίνων και άλλοτε, υπό Τούρκικη. Οριστικά στους Τούρκους η πόλη πέρασε το 1424, όταν ο Μωάμεθ Α[5]΄ διέταξε την κατεδάφιση του φρουρίου της.

Παρά τον αποδεκατισμό του πληθυσμού της, τις καταστροφές και τις πολεμικές συγκρούσεις, το ελληνικό στοιχείο διατηρήθηκε και από τα μέσα του 16ου αι. ενισχύθηκε από εποίκους. Άγγλοι και Ολλανδοί εγκαταστάθηκαν στο λιμάνι της, όπου κατέληγαν εμπορικοί δρόμοι από όλη την Μεσόγειο, την Ινδία και την Κίνα. Εντυπωσιακή ακμή και δραστηριότητα, άρχισε να παρατηρείται από τις αρχές του 18ου αι. σύμφωνα με τις περιγραφές του άγγλου περιηγητή RitcardPococke[6], όταν αριθμούσε πληθυσμό 10.000 κατοίκους. Με βάση τα χαρτογραφικά και άλλα ντοκουμέντα, η εξέλιξη του χώρου της πόλης μπορεί να περιγραφεί σε 3 φάσεις:

Η «παραδοσιακή» φάση διαρκεί έως τον 17ο αι., με κυρίαρχο πληθυσμιακά το μουσουλμανικό στοιχείο και, χωρίς ιδιαίτερη χωρικά ταξική φυσιογνωμία. Η οργάνωση του αστικού χώρου ακολουθεί το μεσαιωνικό μοντέλο των οθωμανικών πόλεων: αμφιθεατρική διάταξη σε έναν λόφο που κατεβαίνει προς την θάλασσα, παλιό βυζαντινό κάστρο στην κορυφή και ίχνη τειχών που κατηφορίζουν προς την ακτή, προστατευμένος κόλπος και εισέχον μικρό λιμάνι, που εξυπηρετούν την φορτωεκφόρτωση των εμπορευμάτων, με μικρές σκάλες στην παραλία. Ανάμεσα στο λιμάνι και την ακρόπολη, αναπτύσσεται η τυπική «ανατολίτικη» πόλη. Στις παρειές του λόφου, οι περιοχές κατοικίας, σε χωριστές κατά θρήσκευμα συνοικίες (μουσουλμανικές, χριστιανικές, εβραίικες, αρμένικες) και κάτω οι αγορές. Σύμφωνα με τα σχέδια και τις περιγραφές του De Bruyn υπάρχουν δύο τομείς: στη μία διατίθενται προϊόντα από το εσωτερικό της Αυτοκρατορίας και την Αίγυπτο (μισιρτζίδικα) και, στην άλλη προϊόντα που φτάνουν από την Ευρώπη, κυρίως με ολλανδικά πλοία. Συνεχείς εναποθέσεις γης, αλλοιώνουν την ακτογραμμή και επεκτείνουν μέσα στην θάλασσα το χώρο της πόλης, κάνοντας αναγκαίο έναν νέο χώρο για το λιμάνι. Το λιμάνι αυτό επιβίωσε μέχρι το 1750 – 1760 και έπειτα επιχωματώθηκε σε μια έκταση 100 στρεμμάτων, επιτρέποντας την ανάπτυξη της ενιαίας σμυρνιώτικης αγοράς.

Από τον 17ο αι. παρατηρείται εισροή Ευρωπαίων και κυριαρχία στο εμπόριο, καταρχάς Γάλλων, Άγγλων και Ολλανδών, δευτερευόντως Ιταλών, Δανών, Σουηδών κλπ καθώς και Ελλήνων, Αρμενίων και Εβραίων, που αναπτύσσουν παράλληλες δραστηριότητες. Η αύξηση του διαμετακομιστικού εμπορίου, έχει ως συνέπεια την εκ νέου ανάπτυξη του λιμανιού, ιδιαίτερα τον 18ο αι. Με τη άφιξη των Ευρωπαίων και την εγκατάστασή τους έξω από τα τείχη (17ος αι.), η πόλη

αποκτά νεοσύστατο τομέα, τον Φραγκομαχαλά ή Ευρωπαϊκή συνοικία, ένα εντελώς ιδιαίτερο πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό σύνολο.[7] Η επιχωμάτωση του κλειστού λιμανιού αφήνει την Σμύρνη χωρίς ενιαίο προστατευμένο λιμένα και όλη η κίνηση, γίνεται μέσω των πολυάριθμων σκαλών και βερχανέδων (παράφραση του frenkhane, δηλ. Φράγκικο σπίτι). Η Πάνω Πόλη, εξακολουθεί να στεγάζει τις τούρκικες συνοικίες και, δυό παλιές ελληνικές: Πάνω Χαλαλάς και Αγία Βούκλα. Βορειότερα και δίπλα στον Φραγκομαχαλά εγκαθίστανται από τον 15ο – 18ο αι. κι άλλες ελληνικές συνοικίες: Νέος Χαλαλάς, Σερβετάδικα, Αγ. Φωτεινή και Αγ. Γεώργιος. Η εβραϊκή συνοικία αναπτύσσεται στην παλιά πόλη και δίπλα από την αγορά και η αρμένικη βορείως της αγοράς, σε επαφή με τις ελληνικές συνοικίες.

Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την πόλη του 19ου αι. και έως το 1922. Κύριο χαρακτηριστικό της η μεγάλη εξάπλωση του αστικού χώρου και η κυριαρχία των μη μουσουλμάνων. Σε αυτήν την φάση αναδεικνύεται και ολοκληρώνεται η εικόνα της ελληνικής Σμύρνης.

Η οικονομική ακμή και η πνευματική παράδοση δύο τουλάχιστον αιώνων, υπήρξαν η βάση για την διαμόρφωση μιας ελληνικής κοινωνίας που σε πολλά υπερτερούσε εντυπωσιακά από άλλες του ελλαδικού χώρου, αλλά και του αποικιακού. Την ώρα ακριβώς που είχε κορυφωθεί η ανάπτυξη του μικρασιατικού και ιδιαίτερα του σμυρναϊκού ελληνισμού και στην Σμύρνη είχε αποβιβαστεί (Μάιος 1919) τμήμα του ελληνικού στρατού, ύστερα από απόφαση του Ανωτάτου Συμβουλίου Ειρήνης, άρχιζε το προμήνυμα της τραγωδίας που έληξε με τον ξεριζωμό-γενοκτονία των Ελλήνων. Η άφιξη του ελληνικού στρατού και οι βλέψεις των άλλων συμμάχων του Α’ Παγκοσμίου Πολέμου, προκάλεσαν άμεσα την τουρκική αντίδραση. Μετά την υπογραφή της συνθήκης των Σεβρών (Αύγουστος 1920) ο Μουσταφά Κεμάλ (Ατατούρκ)[8], εκφραστής του τουρκικού εθνικισμού και της αναμόρφωσης του νέου τουρκικού κράτους, άρχισε αμέσως συστηματικό αγώνα κατά των Ελλήνων. Ο μικρασιατικός Πόλεμος, μέσα σε δυσμενείς για την Ελλάδα συνθήκες, έληξε με δραματικές για τον ελληνισμό επιπτώσεις. Ο ελληνικός στρατός που είχε πλησιάσει την Άγκυρα, αναγκάστηκε τον Αύγουστο του 1922, να συμπτυχθεί, διωκόμενος συνεχώς. Στις 27 Αυγούστου οι Τούρκοι μπήκαν στην Σμύρνη και τέσσερεις μέρες αργότερα η πρωτεύουσα της Ιωνίας πυρπολήθηκε. Ακολούθησε φοβερή λεηλασία και σφαγή αμάχων, ενώ οι Έλληνες κάτοικοί της εγκατέλειπαν αλλόφρονες τον τόπο της συμφοράς με όποιον τρόπο μπορούσαν. Ο μητροπολίτης Χρυσόστομος[9], βρήκε μαρτυρικό θάνατο καθώς και άλλοι εξέχοντες εκπρόσωποι της σμυρναϊκής κοινωνίας. Το χρονικό της καταστροφής είναι γνωστό και φρικαλέο. Για την τουρκική ηγεσία η «διαγραφή από τον χάρτη» της ελληνικής Σμύρνης, ήταν ζωτικής σημασίας.

Ο μαρτυρικός θάνατος του μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου

Οι σφαγές κατά Ελλήνων και Αρμενίων από τους Τούρκους έκαναν τον Αμερικανό Πρόξενο στην Σμύρνη Τζωρτζ Χόρτον (GeorgeHorton) να γράψει: «Ένα από τα δυνατώτερα συναισθήματα που πήρα μαζί μου απ’ τη Σμύρνη ήταν το συναίσθημα της ντροπής, διότι άνηκα στο ανθρώπινο γένος».

Η Μικρασιατική Καταστροφή

Στη Σμύρνη πέθανα,
δεν έχω πια ζωή,
μέσα στις φλόγες σ’ έχανα
αχ, πατρίδα μου πικρή.

Ποίημα «Σμύρνη», Στίχοι: Γιάννης Τζουανόπουλος

Οι Τούρκοι γι’ αυτή την γενοκτονία δεν καταδικάστηκαν ποτέ. Οι Έλληνες, κι αν έφυγαν, ο νους τους και η ψυχή τους παρέμειναν εκεί, καρτερώντας τη μέρα, που θα ξαναγιορτάσουν την επιστροφή της Σμύρνης στην αγκαλιά της μάνας Ελλάδας.

Σμύρνη

Σμύρνη, Ελλήνων λιμάνι και πόλη

που στους αιώνες σε θαύμαζαν όλοι.

Φάρε συ και οφθαλμέ Μικρασίας

για την Ελλάδα μεγάλης αξίας.

***

Συ σκλαβωμένη για πέντε αιώνες

και σ’ εθνικούς συμμετείχες αγώνες,

ύστερα ψεύτικη λευτεριά σου δώσαν

κάποιοι που ‘θέλαν και σε προδώσαν.

***

Ξένοι της Δύσης καθόλου δε κλάψαν,

όταν οι βάρβαροι Τσέτες σε κάψαν.

Το μεγαλείο σου αχ! τ’ αφανίσαν

διότι το δρόμο προδότες ανοίξαν.

***

Σμύρνη γλυκύτατή μας ευωδία

των ποιητών ω! πικρή ραψωδία!

***

Ο νόστος για σε δεν έχει σβήσει

τ’ όνειρό μου δεν μπορεί ν’ ατονήσει

ύμνο χαράς η ψυχή θε να ψάλει

αχ, σαν ελεύθερη σε δει και πάλι.

Ευαγγελία Κ. Λάππα

Μαθήτρια Γ’ Λυκείου

8 Νοεμβρίου 2021

Πηγές:

1. http://courses.arch.ntua.gr/fsr/141691/SMYRNH.pdf | Σχολή Αρχιτεκτόνων

Μηχανικών ΕΜΠ.
2. http://users.sch.gr/ekyriakoul/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Η-Ιστορία-της-Σμύρνης.pdf | Μικρασιατικές νότες….
3. https://cognoscoteam.gr/όταν-η-σμύρνη-ήταν-η-ωραιότερη-πόλη-του/ | Όταν η Σμύρνη ήταν η ωραιότερη πόλη του κόσμου
4. https://www.pemptousia.gr/2020/08/mikrasiatiki-katastrofi-i-teleftea-fasi-tis-mikrasiatikis-ekstratias/ | Μικρασιατική Καταστροφή. Το τέλος του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1918-22.
5. https://el.wikipedia.org/wiki/Σμύρνη | Σμύρνη

Παραπομπές:

[1] Η πεδιάδα του Μπουρνόβα την εποχή εκείνη καλυπτόταν από νερά.

[2] Είχαν δηλαδή ως πολίτευμα συγκερασμό μοναρχίας – αριστοκρατίας.

[3] Σελτζούκοι Τούρκοι ή Σελτζουκίδες ή Τούρκοι του Ικονίου: Το πρώτο τουρκικό φύλο που ξεκινώντας από τις πεδιάδες του Τουρκεστάν διέσχισε την Περσία και έφτασε μέχρι τα παράλια του Αιγαίου και του Ελλησπόντου, όπου ίδρυσε ένα ισχυρό κράτος με κέντρο το Ικόνιο (11ος αιώνας). Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 13ου αιώνα το κράτος γνώρισε αξιοσημείωτη ευημερία. Μετά την ήττα από τους Μογγόλους το 1243 το κράτος των Σελτζουκιδών βρισκόταν σε αναταραχή ως τις αρχές του 14ου αιώνα, όταν διαλύθηκε κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. *(Πηγή: http://www.ime.gr/chronos/10/gr/glosari/12gl.html | Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού)*

[4] Ο Ιωάννης Β΄ Κομνηνός ή Ιωάννης ο Καλός ή Καλοϊωάννης (13 Σεπτεμβρίου 1087 – 8 Απριλίου 1143) ήταν Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (1118 – 1143) από τη Δυναστεία των Κομνηνών. Ήταν το τρίτο παιδί και ο πρώτος γιος (και διάδοχος) του Αλέξιου Α΄ Κομνηνού και της συζύγου του Ειρήνης Δούκαινας. Ήταν ο δεύτερος και κορυφαίος Αυτοκράτορας από την Δυναστεία των Κομνηνών.[1] Στάθηκε αρκετά ευσεβής και αφοσιωμένος Αυτοκράτορας· ο βασικός του στόχος ήταν να αποκαταστήσει τη ζημιά, που είχε προκαλέσει πριν από μισό αιώνα στην Αυτοκρατορία η ήττα στη Μάχη του Μαντζικέρτ. Τα 25 χρόνια που κυβέρνησε έκανε συμμαχίες με τη Γερμανία για να ασφαλίσει τα δυτικά σύνορα, ενώ στη Χερσόνησο του Αίμου ηττήθηκαν οι Πετσενέγοι, οι Ούγγροι και οι Σέρβοι. Ο ίδιος ηγήθηκε σε πολλές εκστρατείες εναντίον των Σελτζούκων στην Μικρά Ασία. *(Πηγή: https://el.wikipedia.org/wiki/Ιωάννης_Β΄_Κομνηνός)*

[5] Ο Μωάμεθ Α΄ ή Μεχμέτ Τσελεμπή (=φιλόκαλος, κομψός), ή Μεχμέτ Γκιουρεστζή (που σημαίνει παλαιστής), (τουρκ.: MehmedÇelebi, 1389 – 26 Μαΐου 1421) ήταν ο νεότερος γιος του Σουλτάνου Βαγιαζήτ Α΄. *(Πηγή: https://el.wikipedia.org/wiki/Μωάμεθ_Α΄)*

[6] Άγγλος περιηγητής του 18ου αιώνα που ταξίδευσε στην Ανατολή και στην Κύπρο. Έγραψε εκτενές έργο με τίτλο *DescriptionoftheEastandsomeotherCountries (Περιγραφή της Ανατολής και μερικών άλλων Χωρών)* που εξεδόθη σε δυο τόμους στο Λονδίνο το 1743-1745. Εξεδόθη επίσης στη γερμανική το 1771-1773 και στη γαλλική το 1772. *(Πηγή: http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=8951&-V=limmata)*

[7] Εμφανίζεται ως ένα ενιαίο, συμπαγές οικοδόμημα, που διατάσσεται κατά μήκος της ακτής, σε προσχωσιγενή εδάφη, από ΝΔ προς ΒΑ, σε μήκος 900 – 1000 μ και με πλάτος, 70-120μ. Διαιρείται σε εξαιρετικά στενομέτωπα οικόπεδα, διαμπερή, με πλάτη από 8 – 27 μ, που αποκαλούνται βερχανέδες (παράφραση του frenkhane, δηλ. Φράγκικο σπίτι). Η εσωτερική διάταξη του οικοπέδου περιλαμβάνει ένα κτίριο με συχνά επιβλητική όψη στην Ευρωπαϊκή οδό και εσωτερικά κτίσματα, αποθήκες, αυλές, περάσματα και μια ιδιωτική σκάλα προς την θάλασσα για να γίνεται η μεταφορά των εμπορευμάτων.

[8] Ο Μουσταφά Κεμάλ είναι ο ιδρυτής του σύγχρονου τουρκικού κράτους. Η προσωπική του ιστορία είναι γεμάτη αίμα. Ήταν ο ενορχηστρωτής των αγριοτήτων των Νεότουρκων στη Γενοκτονία των Ποντίων και γενικά των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Οι πρακτικές που ακολούθησε εκθειάστηκαν αργότερα από τη ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ, κάνοντας λόγο για το «τουρκικό μοντέλο». *(Πηγή: https://www.pontosnews.gr/651345/pontos/genoktonia/poios-pragmatika-itan-o-moystafa-kemal/)*

[9]Η Αγία μας Εκκλησία εορτάζει τη μνήμη τού Αγίου Χρυσοστόμου Επισκόπου Σμύρνης (Χρυσόστομος Καλαφάτης, γεννηθείς στην Τρίγλια της Βιθυνίας στις 8 Ιανουαρίου 1867) καί «τώνσύναυτώ μαρτύρων» (πρβλ. Πουρτσουκλή Δανιήλ (Μητροπολίτου Καισαριανής, Βύρωνος καί Υμηττού), Μικρά Άσία, Ή γήτών πατέρων ημών, στό περιοδικό «Τόλμη», τεύχος 66, Σεπτέμβριος 2006, σελ. 26-29) τήν Κυριακή πρότήςΤφώσεως τού Τιμίου Σταυρού έκάστου έτους γιάνά θυμίζει σέ όλους μας τη θυσια- στική αυταπάρνηση, τό πνευματικό μεγαλείο καίτήνάγαπητική κένωση έως θανάτου τώνάγίωνΈθνοϊερομαρτύρων, γιάνάθυμίζει σέ όλους μας ότι «Ό ποιμήν ό καλός τήνψυχήν αυτού τίθησιν υπέρ τώνπροβάτων..'.Έμπροσθεν αυτών πορεύεται» (Ιωάν. ι' 4, 11). (*Πηγή: http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/simeioseis/XrysostomosSmirnis.pdf | Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος)*

Πηγές φωτογραφιών:

http://autochthonesellhnes.blogspot.com/2016/01/blog-post_70.html, https://www.istorikathemata.com/2021/01/7-15.html, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Πεμπτουσία